

Ontzetrede 2023 – Simone van der Vlucht

Lieve mensen,

Toen ik eerder dit jaar, in maart, op dezelfde plek als nu stond om te vertellen over de geschiedenis van Alkmaar, dacht ik: dit moment moet ik goed onthouden. Ik zal vast nooit meer voor zo'n groot publiek staan.

En kijk, een half jaar later sta ik hier weer. Maar natuurlijk komen jullie niet speciaal voor mij, jullie zijn hier om een gebeurtenis te herdenken die 450 jaar geleden heeft plaatsgevonden. 450 jaar...!

Als de Alkmaarders van toen dat geweten hadden, zouden ze vast ongelovig hun hoofd hebben geschud. Of misschien ook niet, want ze hebben toen natuurlijk wel een huzarenstukje afgeleverd. De verdediging van de stad en het keren van het tij in de 80-jarige oorlog was een groots moment in het leven van de Alkmaarders in 1573. En ook in ons leven. We realiseren ons niet altijd dat de vrijheid waar we nu van genieten, en die we soms als vanzelfsprekend beschouwen, is lang geleden bevochten door onze voorouders.

De meest recente bedreiging van onze vrijheid waar wij mee te maken hebben gehad, is natuurlijk de Tweede Wereldoorlog. Het prachtige standbeeld van Truus Wijsmöller op de Mient herinnert eraan hoe anders ons leven had kunnen zijn als er geen mensen zoals zij waren geweest. Mensen die hun eigen leven op het spel hebben gezet voor de veiligheid en vrijheid van anderen. Voor dat soort mensen kan geen standbeeld groot genoeg zijn, we kunnen ze niet genoeg bedanken.

Om op onze manier te mogen leven, te kunnen doen en zeggen wat we willen, ons te mogen kleden zoals we willen, te kunnen zijn wíe we willen, voor dat recht moeten we blijven vechten. Het is niet vanzelfsprekend.

Truus Wijsmöller, redde met haar vluchttransporten meer dan 10.000 kinderen en volwassenen uit de handen van de nazi's. Ze is een heldin. Dat zal niemand bestrijden. Maar we hebben nóg een heldin, een heel bekende zelfs, één die je niet op een mooie sokkel tegenkomt.

Trijn Rembrands; het symbool van de Alkmaarse vrijheidstrijd. Het symbool van moed, van vrouwelijke moed. Want het waren niet alleen geuzen, schutters en

poorters van Alkmaar die klaarstonden op de muren om de Spaanse aanval af te slaan. Er stonden ook meisjes en vrouwen, en wel zo veel dat ze speciaal benoemd werden in de kronieken van die tijd.

Was het dan zo bijzonder dat vrouwen hielpen de stad te verdedigen? Het was immers ook in hun belang dat Alkmaar niet viel.

In onze tijd van girl power en gelijkheid voor mannen en vrouwen is het misschien vanzelfsprekend dat ze meevochten, maar in 1573 kende iedereen zijn of haar plaats, en die was goed afgebakend. Zo goed afgebakend dat er een oorlog voor nodig was om die kaders op te rekken. Omdat de vijand voor de muren stond. Omdat elk paar handen telde.

Maar wie was Trijn? Heeft ze wel echt bestaan of is ze een mythe? Er komt namelijk helemaal geen Trijn Rembrands voor in de archieven en ze wordt ook door haar tijdgenoten niet genoemd.

Pas een eeuw ná het beleg ging voor het eerst het verhaal rond over een zestienjarig meisje dat zich opvallend heldhaftig had gedragen tijdens de verdediging van de stad. Ze zou andere vrouwen en meisjes met zoveel vuur hebben aangespoord om terug te vechten, dat haar naam tot vandaag de dag voortleeft.

Dát de vrouwen flink meevochten tijdens de belegering is een feit. Nanning van Foreest doet daar in zijn *Cort Verhael van 't Beleg van Alckmaer* uitgebreid verslag van: 'niemant en was onwillich te doen 'tgeen dat hem van de hopman belast werde, die vrouwen oock, die jonghers ende meyskens sach men seer vurig in den storm, want sij brachten den onsen ghestadelicken aen geteerde ende ghesmeerde hoepen, dien sij al brandende naer den vianden wierpen. Sij brachten ook onvermoeyt aen heet siedent ende gecalckt water(...).'

Kokend kalkwater beet namelijk lekker in het gezicht.

Nanning is vol lof over de strijdbaarheid van de vrouwen: '... ende ick hebbe oock sommighe soldaten hooren segghen, ten waere hun die vrouwen niet geholpen hadden met alderhande getuygh van wapenen, dat ze voor 't ghewelt der Spangiaerden souden hebben moeten wijcken.'

Maar hij zegt niets over Trijn.

Haar naam klinkt voor het eerst in 1661, bijna een eeuw later dus, in een boek van Petrus de Lange. Petrus schreef dat er vrouwen waren 'die alles met groote

nyverheydt aendroegen' en dat ze net zo moedig waren als de mannen. Een jonckvrouwe van omtrent 16 jaren, Trijn Rembrants, had de anderen 'moedt onder de ribben gesproken [die uitdrukking luidde toen blijkbaar net even anders], en als een man nevens vele gestreden.'

Precies honderd jaar na het ontzet, in 1673, verscheen *Alkmaar Bitter en Zoet* van Cornelis Schoon. In dat werkje prees hij Trijn, die een zwaard of sabel zou hebben gedragen en die de Alkmaarse vrouwen had aangevoerd in de strijd.

Die beweringen over Trijn zullen enthousiast ontvangen zijn in Alkmaar. Het stadsbestuur wilde namelijk een schilderij om boven de schouw in de regentenkamer van het Pesthuis hangen, (dat stond op de plek waar nu de ondergrondse fietsenstalling op het Canadaplein is). Het stadsbestuur besloot meteen dat het een afbeelding van Trijn Rembrants moest worden. Het is tegenwoordig te bewonderen in het Stedelijk Museum.

In de 18^e eeuw schreef de historicus Simon Eikelenberg dat hij in 1729 een vrouw had gesproken die beweerde dat ze afstamde van Trijn. Haar voormoeder zou alleen niet Rembrants maar Remmen hebben geheten, en haar naam was Catharina. Catharina zou tijdens het beleg op de stadsmuren tegen de Spanjaarden hebben gevochten, en haar belevenissen waren binnen de familie van generatie op generatie doorverteld.

Daar wordt het interessant.

Catharina Remmen heeft namelijk echt bestaan, háár naam vinden we wel in het archief terug, en ze zou zestig jaar na het beleg nog hebben geleefd. Ze is dus inderdaad oud genoeg geworden om haar nageslacht over haar avonturen te vertellen.

Ze heette alleen niet Rembrants maar Remmen. Niet echt hetzelfde.

Maar het is goed mogelijk dat Remmen een afgeleide is van Rembrants. De naam Rembrants kwam namelijk voort uit Rembrantszoon, en dat werd weer ingekort tot Rembrants.

In de zestiende eeuw stopte men langzaam maar zeker met dat zoon en dochter achter achternamen, en veel namen werden toen aangepast.

Na het beleg trouwde Catharina met de lakenkoopman Cornelis Reijersz 'in de Kraen'. De Kraan was de naam van het huis waar hij woonde, op de hoek van het

Verdronkenoord en de Huigbrouwersteeg. Daar stichtten Trijn en hij een gezin. Ze kregen vijf kinderen, drie dochters en twee zoons: Guijertgen, Jacobgen, Cornelis, Trijntgen en: Rembrant.

Ik benadruk die laatste naam even.

Er is nog meer bewijs. De achttiende eeuwse historicus, Simon Eikelenberg, ik noemde hem net ook al, schreef het volgende: 'In de zomer van 1729, is mij vertoont een testament, door een der nazaten, zoo zij zeijde van Trijn Rembrants. In dat geschrift stont den naam van Trijn Remmen, weduwe van Kornelis Reijersz. Den inventaris van haar nalatenschap was gedagtekent den 30 julij 1638. Zij zoude 1573 al out hebben geweest 16 jaar.'

Zestien jaar! Precies wat de verhalen die na het ontzet circuleerden beweren.

Is dit bewijs genoeg dat Trijn Rembrands en Catharina Remmen één en dezelfde persoon waren? Ik vind van wel. En ik vind dat Trijn ook een standbeeld verdient.

Ergens bij de Friese brug, waar ze pek uitgoot over de Spanjaarden. Of in de Kraanbuurt, bij de hoek Verdronkenoord/Huigbrouwersteeg, waar ze heeft gewoond. Trijn stierf op 14 juni 1638 en werd begraven in 'een graff onder een blauwe sarck', hier, in de Grote Kerk. De kosten van de begrafenis staan erbij vermeld: vier gulden. De grafsteen ligt er nog altijd, daar, ter hoogte van de preekstoel.

Als ik aan Trijn denk, of als ik naar het beeld van Truus Wijsmöller op de Mient kijk, dan denk ik vaak: ik zou hetzelfde hebben gedaan. Ik zou ook mensen in veiligheid hebben gebracht. Ik zou ook op de stadsmuren zijn geklommen om de Spanjaarden af te slaan.

Maar is dat ook echt zo? Hoe is het om onderduikers te hebben, en te weten dat als dat uitkomt, je eigen leven gevaar loopt.

Hoe voelt het als de stad waar jij woont wordt omsingeld door een enorm leger? Sla je niet liever op de vlucht dan dat je gewapend op de muren gaat staan?

Het klinkt zo heldhaftig, zo vanzelfsprekend, maar er is ontzettend veel moed voor nodig. Wanhoop waarschijnlijk ook, want wat moest je anders. Naburige steden, zoals Hoorn, stuurden je gewoon terug, om je stad te verdedigen. Bovendien waren de Alkmaarders met handen en voeten gebonden aan de plek waar ze woonden.

Daar leefden en werkten ze, daar stond het huis of bedrijf dat ze hadden opgebouwd en waar hun hele vermogen in zat. Dat alles kwijtraken betekende de bedelstaf,

hongersnood. Dan maar liever de muren op en je bezittingen beschermen. Dus iedereen hielp mee, ook de kinderen. Nee, ze hadden geen keus, maar dat maakt ze niet minder dapper.

De overgrote meerderheid van ons heeft nooit de vrijheid hoeven verdedigen. Dat hebben anderen voor ons gedaan. We volgen ademloos de vrijheidstrijd in Oekraïne, sommigen nemen vluchtelingen op, anderen doneren geld, maar terwijl de oorlog zich daar nog even grimmig voortsleept, verslapt onze aandacht en maken we ons weer druk over onze eigen problemen.

Het leven gaat door, en dat moet ook. Maar zo af en toe moeten we ook even stilstaan en onze zegeningen tellen, en dat is wat we vandaag doen.

Dank u voor uw aandacht.